
Альбом «30 років присутності» як віддзеркалення сучасного художнього процесу в Україні

The Album 30 Years of Presence as a Reflection of the Contemporary Artistic Process in Ukraine

УДК 7.036(477):655.54

DOI: 10.31500/2309-8813.20.2024.318969

Ігор Абрамович

Молодший науковий співробітник відділу кураторської виставкової діяльності та культурних обмінів, Інститут проблем сучасного мистецтва НАМ України
e-mail: info@art-agent.com.ua

Igor Abramovych

Junior Research Fellow in the Department of Curatorial and Exhibition Activity and Cultural Exchange at the Modern Art Research Institute, National Academy of Arts of Ukraine
orcid.org/0000-0003-3404-2375

Анотація. Стаття розповідає про фундаментальне видання — альбом-монографію «30 років присутності: Сучасні українські художники» (Київ: ArtHuss, 2022), присвячене тридцятиріччю незалежності України, — де представлено потужний і широкий шар сучасного українського мистецтва в різноманітні його видових, жанрових і художньо-образних спрямувань. Багато ілюстроване видання, що складається з трьох томів, надає значний візуальний матеріал для аналізу сучасного мистецького процесу в Україні, знайомить із найбільш виразними художніми творами останніх десятиліть, зокрема періоду російсько-української війни, що триває від 2014 року. Зазначено, що видання, в якому репрезентовано творчість близько сотні художників, входить до програмної серії видань «Українське мистецтво ХХ–ХХІ», започаткованої 2018 року Abramovych Foundation разом із фундацією Brovdi Art (ця серія, в свою чергу, є частиною великого видавничого проекту «Українська мистецька книга», який Abramovych Foundation та фонд ArtHuss реалізує від 2016 року; автор ідеї — І. Абрамович). Альбом-монографія демонструє, як крок за кроком у поступі поколінь сучасне українське мистецтво перетворилося на одне з найпотужніших явищ сучасної культури, віддзеркалюючи її перспективи, проблеми, суперечності та новації.

Ключові слова: альбом «30 років присутності: Сучасні українські художники», сучасне українське мистецтво, художнє видання, художній процес, українські художники.

Постановка проблеми. Попри те, що в останні десятиліття сучасне українське мистецтво дедалі активніше заявляє про себе не лише на вітчизняній, а й на міжнародній художній сцені, його презентація та дослідження в Україні ускладнюються через відсутність належної мистецької інфраструктури (музеїв сучасного мистецтва, галерей, виставкових залів, періодичних видань, фондів сприяння його розвитку, відкритих для експонування колекцій тощо). А тому саме багато ілюстровані художні альбоми, де відбито його «зріз» та поступ за певний історичний період, правлять за майданчик для його презентації та суспільної популяризації. У цьому

плані масштабне видання «30 років присутності: Сучасні українські художники» не лише надає змогу познайомитися з окремими вже знайомими чи маловідомими митцями зі всієї України та їхніми творами, а й відкриває широку панораму творчого поступу, надаючи матеріал для досліджень та критичного осмислення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Оскільки йдеться про конкретне видання — альбом-монографію «30 років присутності: Сучасні українські художники» (Київ: ArtHuss, 2022), — публікації щодо нього, розміщені на сайтах, пов'язаних із видавництвом та реалізацією книг (зокрема, на сайті видавництва «ArtHuss»),

мають винятково ознайомчий, рекламний характер. Спроба аналітичного осмислення видання здійснюється у цій публікації вперше.

Мета статті — представити присвячене сучасному українському мистецтву видання «30 років присутності: Сучасні українські художники» як презентацію актуального художнього процесу в нашій країні, яке не лише об'єднує кілька поколінь митців, а й демонструє різноманіття медіа, художніх мов, образів, авторських ідей та пошуків.

Виклад основного матеріалу. Альбом-монографія «30 років присутності: Сучасні українські художники» входить до програмної серії видань «Українське мистецтво ХХ–ХХІ», започаткованої в 2018 році Abramovych Foundation разом з фундацією Brovdi Art. Ця серія є, у свою чергу, частиною великого видавничого проєкту «Українська мистецька книга», який від 2016 року реалізує Abramovych Foundation та фонд ArtHuss (автор ідеї — І. Абрамович). На цьому шляху вже здійснено чимало важливих для українського художнього процесу видань — каталогів виставок та монографічних альбомів-каталогів творів окремих митців, мистецтвознавчих досліджень та книг-презентацій сучасного українського мистецтва. Альбом «30 років присутності» в цій серії є продовженням програмного відстеження та фіксації поступу сучасного українського мистецтва, представленого у попередніх ґрунтовних виданнях, що виходили до ювілейних дат української державної Незалежності. А саме: «20 років присутності: Сучасні українські художники» [1] та двотомний альбом «25 років присутності: Сучасні українські художники» [2]. Підготовка цих видань саме до державних ювілейних дат була принциповою: важливо було підкреслити, що, попри суспільні та економічні кризи та потрясіння, які пережила і переживає наша країна, саме в умовах державної незалежності українське мистецтво набуває нових обширів, активно розвивається, а його яскравість та різноспрямованість свідчить про залучення національної культури до світового художньо-культурного простору.

Слід зазначити, що масштаб цих видань, а разом з ним і обшири репрезентації творів сучасного мистецтва поступово збільшувалися. Якщо перший із альбомів містив у собі презентації 20 уже відомих в Україні художників, то наступний знайомив вже з творчістю 82 митців. Його завданням було показати, як крок за кроком, у поступі поколінь сучасне українське мистецтво перетворилося на одне з найпотужніших явищ сучасної культури, віддзеркалюючи її перспективи, проблеми, суперечності та новації. Розуміючи головну мету своєї діяльності як популяризацію сучасного українського мистецтва в нашій країні та за її межами, автор ідеї проєкту та вся творча група намагалися представити його різнобічно, у широкому діапазоні його мультимедійності, де поряд із традиційними живописом, графікою, скульптурою, фотографією дедалі більше місце займають нові художні практики, інші види мистецтва, що виростають із сучасних технологій та нових медійних можливостей. В альбомі були зібрані не лише яскраві митці різних поколінь, котрі діяли та діють в сучасному українському мистецтві, а й різноманітні групи, об'єднання, осередки, які створюють унікальне художнього середовища, визначають його особливість і концептуальні спрямування: митці «Нової української хвилі» та «Групи швидкого реагування», легендарного «Живописного заповідника», київських сквотів, груп «Р.Е.П.», «SOSка», «Відкритої групи» та інші. До того ж якнайширше унаочнювалася вітчизняна «мистецька географія» — Київ, Харків, Одеса, Львів, Херсон, Дніпро, Ужгород — зі залученням і тих художників з України, що нині мешкають за її межами.

Особливістю видання «25 років присутності» було й те, що в ньому, поряд з інформацією про художників, були розміщені їхні авторські висловлювання, інтерв'ю та діалоги з мистецтвознавцями та окремі авторські тексти. Все це надало змогу ближче познайомитися з митцями, почути їхні голоси, проаналізувати, як те, про що вони говорять і на чому наголошують, відбивається в їхній творчості. Так «голос художника» перетворюється на нову оптику, поєднуючи його візуальні твори та висловлені вербально

авторські ідейно-концептуальні позиції. Традиційне і таке хрестоматійне питання: що хотів сказати художник? — набуває тут особливо багатозначного змісту.

Потрібно підкреслити, що альбоми з цієї серії не є ані показниками того чи іншого «рейтингу» художників, ані довідниками та не претендують на вичерпність поданої в них інформації. Кожний з них — це радше своєрідний, досить складний, а подеколи й несподіваний «самоаналіз» нашого мистецтва, нашого художнього життя, що складається з динамічних суперечностей, які рухають культуру; це переконливий наочний показник ролі й місця мистецтва у суспільстві, звідки безнастанно надходить матеріал для нових досліджень і нових проєктів, мрій, зусиль, відкриттів і надбань. Адже за будь-якого перебігу історії у підсумку саме мистецтво творить і віддзеркалює наше життя, надає йому головний сенс, живить невмирущу надію. До видань залучалося дедалі ширше коло мистецтвознавців та критиків, які займаються сучасним мистецтвом. Їхні тексти, коментарі, аналіз творчості окремих художників та їхніх робіт, поряд із великим ілюстративним матеріалом, як складові мозаїки, вибудовують рухливу, живу, наповнену почуттями, думками, змістами панораму сучасного мистецтва України.

Альбом «30 років присутності: Сучасні українські художники» в цьому плані зафіксував не лише новий етап розвитку мистецтва, а й розширив «масштаб» його презентації. Велике тритомне видання цього разу охопило творчість 99 учасників — окремих митців і творчих груп [3]. В ньому представлені окремі твори та мистецькі проєкти, які виникли саме за доби незалежності й окреслюють пунктирно шляхи розвитку українського образотворчого мистецтва, напрямки авторських пошуків.

Вихід у світ цього видання припав на нелегкі часи, ускладнившись спочатку пандемією COVID-19, а потім широкомасштабним російським військовим вторгненням в Україну. Утім, творча група, яка працювала над цим альбомом, була впевнена в тому, що його потрібно видати саме зараз. З цього приводу директор видавництва «ArtHuss» Костянтин Кожемяка зазначив:

«Ці 30 років — це унікальна історія, візуальний архів, що відображає час, у який жив кожний з нас <...> Актуальність цього періоду художньої культури, цих тридцятьох років має не лише історичний чи академічний контекст, вона безпосередньо пов'язана з необхідністю глибокого переосмислення набутого досвіду. Художники, представлені у книзі, репрезентують не лише настрої теперішнього моменту, а й глибоке розуміння пласту культури, з якого вони виходять, і показують тенденції розвитку мистецтва, своєрідну візію і спрямування у майбутнє; вони не лише несуть у собі образно-естетичну самоцінність, але й спонукають до дискусій» [3, с. 8].

У сучасному поступі художнього процесу тридцять років — період великий та значний, достатній для формування низки яскравих культурних явищ і появи розмаїтої художньої панорами, сформованої кількома поколіннями авторів. Ці генерації змінюють одна одну в спадковості та контраверсіях і співіснують паралельно, кожна привносячи свої штрихи у строкату картину українського мистецтва сьогодення.

Цього разу для альбому було обрано формат, в якому кожного з учасників представлено одним проєктом чи окремою роботою. Фото творів супроводжуються фаховими коментарями, їхнє багатоголосся доповнює візуальне розмаїття, створене художніми роботами. Під однією обкладинкою поряд представлені твори як знакові й характерні для практики їхніх авторів, так і несподівані й нетипові; твори як досить уже відомі й неодноразово експоновані на різних виставкових майданчиках, так і нові, недавно створені роботи, що позначають шлях пошуків і експериментів. З одного боку, у виданні представлені унікальний у світовому фото- й візуальному мистецтві проєкт Б. Михайлова «Випробування смертю» (2014–2018), етапні для української культури фотопроєкти В. Савадова «Донбас-Шоколад» (1999) і В. Марущенка «Шахтарська серія» (2001–2003), що сьогодні, в період російсько-української війни з жорсткими військовими діями на Сході України, набувають особливого змісту. А поряд з ними — «археологічні

реконструкції» В. і Т. Бахтових, які по-новому висвітлюють античний спадок в українській культурі. Окрема тема, яка акцентується у творах останніх років, а саме переосмислення радянського минулого, складно, неоднозначно розкривається в концептуальних роботах М. Алексієнка, Н. Кадана, Ж. Кадирової, Д. Шуміхіна та інших. Своєрідно, на перетині минулого та сучасного, розкриває «шахтарську тему» Р. Мінін. В альбомі представлені твори митців, що формували нове українське мистецтво у 1990-ті, — програмні твори О. Тістола, В. Реунова, М. Маценка, М. Скугаревої, О. Голосія, О. Гнилицького, Т. Сільваші, О. Животкова, А. Криволапа, С. Святченка, О. Дяченка, А. Степаненка, Ю. Соломка, В. Цаголова; стритарт Г. Зінковського, що промовляє до мешканців Харкова виразними і несподіваними образами; «нова скульптура» Н. Білика, Д. Грека, П. Гронського, В. Дмитрика, Є. Зігури, В. Протосені, І. Новгородова, А. Логова, А. Звягінцевої, М. Куліковської та інших, що говорить з глядачами новою художньою мовою; медіамистецтво В. Рябченка, С. Петлюка; відео М. Рідного, Switer Art Group та ін., яке відкриває нові виміри візуальності, образності та просторовості в мистецтві.

Формуючи пул імен та творів, авторський колектив альбому «30 років присутності» намагався розширювати його, вводити в уже звичний «набір» імен, з яким зазвичай пов'язують сучасне українське мистецтво, нові персоналії та нові твори. Перелічити чи навіть назвати всіх їх тут неможливо — краще подивитися в альбомі, де в одному просторі зібрані і потужний фотопроєкт про українську революцію

2004–2005 років Г. Войтенко, й інсталяція О. Сая, і драматичний живопис А. Токовенко, і виразно публіцистичні малюнки Д. Чічкана, що осмислюють складні процеси політичної боротьби в нашій Батьківщині. Сучасне українське мистецтво живе проблемами своєї країни, розмірковує, осмислює, відчуває її болі та надії. Крізь різноголосся мов та авторських оптик сприйняття можна побачити певну спільність, таку, що й визначає його особливість на сучасній художній сцені.

Присутність тривалістю в три десятки років дає змогу говорити не тільки про фіксацію поточного порядку денного, але й про те, як у режимі реального часу формується культурний архів — безцінний спадок, розрахований на збереження й аналіз. Сформоване на зламі епох, у тому просторі пошуку людського діалогу між Сходом і Заходом, де воно й досі існує на тлі невпинної соціополітичної турбулентності, сучасне мистецтво України потребує глибокого осмислення. Видання «30 років присутності» надає для цього величезний матеріал.

Висновки. Очевидно, що видання, присвячені сучасному мистецтву, — не лише потужний складник культурного процесу, а й частина актуального творчого поступу. Вони дають можливість зафіксувати, зберегти, зібрати разом твори, які часто розпорошуються по окремих збірках, і в умовах відсутності музеїв сучасного мистецтва перетворюються на їхній «паперовий замітник». Згадані в статті альбоми, що реалізовані впродовж останнього десятиліття, демонструють важливі та програмні для українського мистецтва збірки творів, ту частину історії мистецтва, що формується у нас на очах.

Альбоми: «20» (1 том); «25 років»(2 томи) та «30 років присутності» (3 томи), фото: Олена Ільєнко

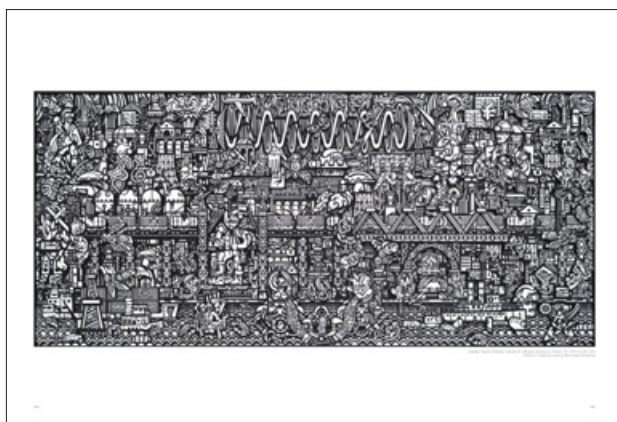
Альбом «30 років присутності» — 3 томи та чохол, фото: Олена Ільєнко

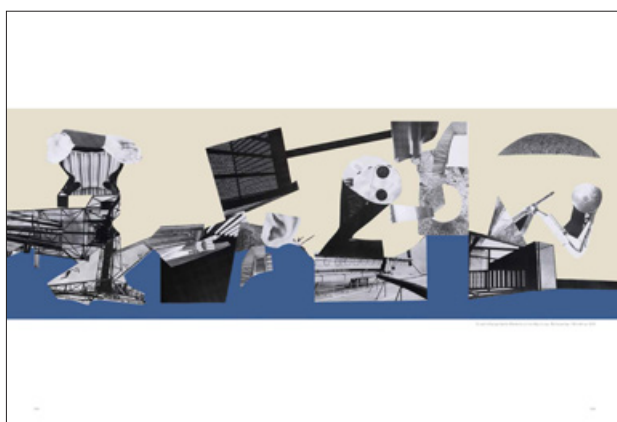
Приклад сторінок Олександра Животкова в альбомі-монографії «30 років присутності: Сучасні українські художники», (Київ: ArtHuss, 2022), фото: Олена Ільєнко

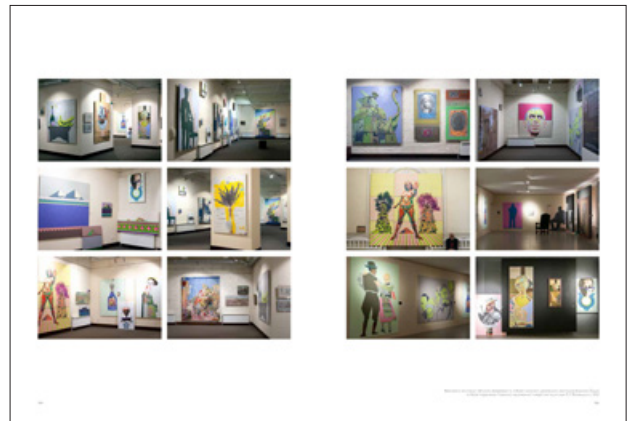
Приклад сторінок Назара Білика в альбомі-монографії «30 років присутності: Сучасні українські художники», (Київ: ArtHuss, 2022)

Приклад сторінок Романа Мініна в альбомі-монографії «30 років присутності: Сучасні українські художники», (Київ: ArtHuss, 2022)

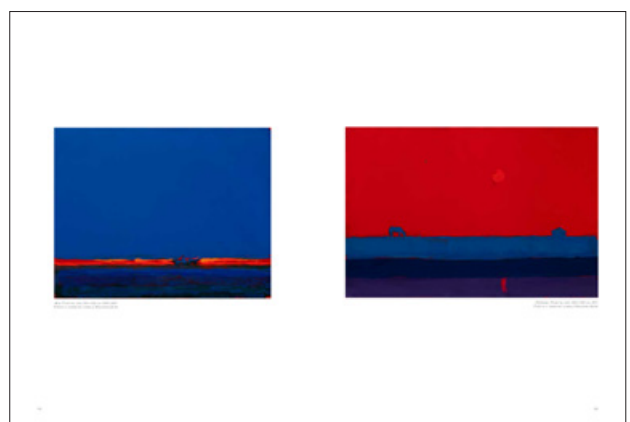
Приклад сторінок Сергія Святченка в альбомі-монографії «30 років присутності: Сучасні українські художники», (Київ: ArtHuss, 2022)

Приклад сторінок Олега Тістола в альбомі-монографії «30 років присутності: Сучасні українські художники», (Київ: ArtHuss, 2022)

Приклад сторінок Дмитра Грека в альбомі-монографії «30 років присутності: Сучасні українські художники», (Київ: ArtHuss, 2022)

Приклад сторінок Анатолія Криволапа в альбомі-монографії «30 років присутності: Сучасні українські художники», (Київ: ArtHuss, 2022)

ЛІТЕРАТУРА

1. 20 років присутності: Сучасні українські художники: каталог / [Керівник проєкту І. Абрамович]. Київ: ІПСМ НАМУ; АДЕФ-Україна, 2011.
2. 25 років присутності: Сучасні українські художники: альбом-монографія / Г. Скляренко, Н. Маценко, К. Рай та ін.; [автор ідеї І. Абрамович]. Київ: ArtHuss, 2016.
3. 30 років присутності: Сучасні українські художники: альбом-монографія / Г. Скляренко, Н. Маценко, К. Рай та ін.; [автор ідеї І. Абрамович]. Київ: ArtHuss, 2022.

REFERENCES

1. Abramovych, I. (Ed.). (2011). *20 rokiv prysutnosti: Suchasni ukrainski khudozhnyky: kataloh* [20 Years of Presence: Contemporary Ukrainian Artists: A Catalog]. Kyiv: MARI NAAU; ADEF-Ukraina [in Ukrainian].
2. Sklyarenko, G., Matsenko, N., Rai, K., Rublevska, R., & Esterkin, I. (2016). *25 rokiv prysutnosti: Suchasni ukrainski khudozhnyky: albom-monohrafiia* [25 Years of Presence: Contemporary Ukrainian Artists: An Album-monograph]. (I. Abramovich, Project Manager). Kyiv: ArtHuss [in Ukrainian].
3. Sklyarenko, G., Matsenko, N., Rai, K., Rublevska, R., & Esterkin, I. (2022). *30 rokiv prysutnosti: Suchasni ukrainski khudozhnyky: albom-monohrafiia* [30 Years of Presence: Contemporary Ukrainian Artists: An Album-monograph] (I. Abramovich, Project Manager). Kyiv: ArtHuss [in Ukrainian].

IGOR ABRAMOVYCH

THE ALBUM *30 YEARS OF PRESENCE* AS A REFLECTION OF THE CONTEMPORARY ARTISTIC PROCESS IN UKRAINE

Abstract. The article examines the landmark publication *30 Years of Presence: Contemporary Ukrainian Artists* (Kyiv: ArtHuss, 2022), dedicated to the 30th anniversary of Ukraine's independence. This comprehensive edition presents a diverse spectrum of contemporary Ukrainian art, encompassing various forms, genres, and artistic directions. Richly illustrated, the book provides valuable visual and analytical insights into Ukraine's contemporary art scene, featuring some of the most striking creative projects and individual works produced in recent decades, with a particular focus on the period of the Russo-Ukrainian War (since 2014). The publication highlights the work of 82 artists and is part of the *Ukrainian Art XX–XXI series*, launched in 2018 by the Abramovych Foundation in collaboration with the Brovdi Art Foundation. This series is also a component of the larger publishing initiative *Ukrainian Art Book*, initiated in 2016 by the Abramovych Foundation and the ArtHuss Fund, under the direction of Igor Abramovych. The book aims to showcase how modern Ukrainian art, shaped over generations, has evolved into one of the most dynamic forces of national culture, reflecting its perspectives, challenges, contradictions, and innovations.

Keywords: the album *30 Years of Presence: Contemporary Ukrainian Artists*, contemporary Ukrainian art, art publication, artistic process, Ukrainian artists.

Стаття надійшла до редакції 10.09.2024